

Література

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Ника-центр", 2008. – 508 с.
2. Вінник О.М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище / О.М. Вінник. – К. : Тов-во "Знання" КОО, 1998. – 309 с.
3. Євтушевський В.А. Основи корпоративного управління : навч. посібн. / В.А. Євтушевський. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2002. – 317 с.
4. Рудык Н.Б. Структура капитала корпораций: теория и практика / Н.Б. Рудык. – М. : Изд-во "Дело", 2004. – 272 с.
5. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій : підручник / В.М. Суторміна. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 566 с.
6. Фінанси зарубіжних корпорацій : навч.-метод. посібн. [для самост. вивч. дисц.] / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, В.М. Радзівська, Б.С. Стеценко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 88 с.
7. Яремко І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій : монографія / І.Й. Яремко. – Львів : Вид-во "Каменярь", 2006. – 176 с.
8. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment / F. Modigliani, M. Miller // American Economic Review, 1958. – Vol. 48. – P. 261-297.

Мацера С.М. Теоретические аспекты организации акционерного капитала

Осуществлен анализ определения сущности понятия "акционерный капитал" в современной экономической литературе, который дал возможность интерпретировать его авторское видение; дополнено раскрытие сущности акционерного капитала через выполняемые им функции. Определены принципы функционирования акционерного капитала, выделены его преимущества и недостатки. Разработаны теоретические подходы относительно усовершенствования системы структуризации акционерного капитала.

Ключевые слова: акционерный капитал, функции акционерного капитала, принципы функционирования акционерного капитала, преимущества и недостатки акционерного капитала, структура акционерного капитала.

Macera S.M. Theoretical aspects of organization of equity

The analysis of determination of essence of concept is carried out "equity" in modern economic literature, which enabled to interpret him own vision; opening of essence of equity is complemented through executable by him functions. Certainly principles of functioning of equity, his advantages and failings are selected. Theoretical approaches are developed in relation to the improvement of control the system by a structure capital.

Keywords: equity, functions of equity, principles of functioning of equity, advantage and lacks of equity, joint-stock capital structure.

УДК 336.233.2/64.031.62

Доц. Г.В. Миськів, канд. екон. наук;
викл. Н.В. Шевченко, канд. екон. наук – Львівська філія
Європейського університету

ОСОБЛИВОСТІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто основні напрямки розвитку недержавного пенсійного забезпечення у сучасних економічних умовах України. Досліджено особливості функціонування, динаміку кількості недержавних пенсійних фондів (НПФ) та основні показники їх діяльності. Визначено подальші перспективи розвитку НПФ в Україні.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, недержавний пенсійний фонд, пенсійний вік.

Постановка проблеми. Кожен із нас мріє про забезпечену старість із пристойною пенсією. Проте державі з року в рік важче наповнювати Пенсійний фонд та забезпечувати безбідне існування для людей пенсійного віку. А тому майже 60 % українських пенсіонерів отримують близько 800 грн, живучи за межею бідності. При цьому, 99,9 % пенсій в Україні забезпечуються за рахунок солідарної системи пенсійного страхування, а пенсійний вік планують збільшити до 60 років для обох статей.

Здається коло замкнулося і розраховувати на спокійну старість не доводиться. Проте ні. Альтернатива є. І існує вона у вигляді недержавних пенсійних фондів (НПФ), які розвиваються зі швидкістю, прямо пропорційно залежною до нагромадження проблем у державному Пенсійному фонді: чим більше проблем із державними пенсіями, тим люди більше довіряють НПФ.

Мета дослідження. Дослідити основні тенденції та особливості розвитку НПФ на сучасному етапі, виокремити основні переваги та недоліки НПФ та визначити доцільність їх існування в Україні загалом.

Результати дослідження. У 2004 р. Верховна Рада України в межах пенсійної реформи прийняла Закон "Про недержавне пенсійне забезпечення", відповідно до якого в Україні з'явилися недержавні пенсійні фонди.

Недержавний пенсійний фонд – це фінансова установа нового типу, діяльність якої базується на принципах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень [2]. Фонд залучає пенсійні внески фізичних і юридичних осіб, інвестує кошти з метою їх захисту від інфляції та примноження, а пізніше здійснює пенсійні виплати за рахунок накопичених пенсійних активів.

Основним завданням системи недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) є надання учасникам недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат, за рахунок сформованих пенсійних накопичень [3]. НПЗ дає змогу забезпечити формування нових джерел інвестиційних ресурсів для інвестування в різні сектори економіки, а також створити умови для додаткового стимулювання розвитку ринку капіталів, здешевлення кредитів та підвищення ліквідності фондового ринку.

При цьому держава на законодавчому рівні подбала, щоб накопичені в системі НПЗ кошти надійно зберігалися, були захищені від інфляційних та інших ризиків, знаходилися під твердим державним контролем, бо інакше проблема пенсійного забезпечення громадян так і не була б вирішена. Таким чином, приватний пенсійний фонд – це не просто альтернативний засіб накопичення та інвестування заощаджень, а один із способів забезпечення довгострокових платежів після виходу на пенсію.

На сьогодні, недержавний пенсійний фонд – це найбільш надійний спосіб забезпечити пенсійні виплати, окрім державного пенсійного забезпечення, оскільки відповідно до законодавства України недержавний пенсійний фонд не може бути оголошеним банкрутом. Над НПФ передбачений потрійний нагляд держави: Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг, Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку, Національним банком України [2]. Ці органи контролюють НПФ у щоденному ре-

жимі й за необхідності можуть прямо впливати на роботу фондів для збереження накопичень громадян. Більше того, всі НПФ зобов'язані захищати активи від інфляції. Фонди інвестують власні активи та заощадження у вигляді пенсійних внесків у різні інструменти, вартість яких зростає в умовах інфляції. Держава, зі свого боку, встановила тверді вимоги до надійності таких інструментів і обмежує інвестиційні можливості НПФ, зобов'язуючи їх диверсифікувати інвестування. Кількість інвестиційних кошиків, у які розміщені накопичення учасників – показник надійності фонду [5].

Недержавні пенсійні фонди бувають трьох видів: корпоративні, професійні та відкриті [1, 2].

Корпоративний фонд створюють одна або кілька юридичних осіб-роботодавців, до яких можуть приєднуватись інші роботодавці-платники. Учасниками корпоративного НПФ можуть бути лише працівники компанії – засновника фонду. При цьому внески сплачує не вигодоотримувач (майбутній пенсіонер), а роботодавець. До речі, роботодавці, які перераховують гроші до НПФ, можуть відносити пенсійні внески на валові витрати (але не більш ніж 15 % фонду оплати праці).

Професійний фонд створюють об'єднання юридичних або фізичних осіб, зокрема профспілки та їх об'єднання, або просто фізичні особи за професійною ознакою (будівельники, енергетики та ін.). Вкладниками професійних фондів стають здебільшого або члени профспілок, або фахівці, пов'язані між собою за родом професійної діяльності.

Відкритий фонд створюють одна або кілька юридичних осіб і є доступним для будь-яких юридичних та фізичних осіб як вкладників фонду.

Більшість відкритих фондів дотримуються гнучких підходів до періодичності й обсягу внесків. Вносити платежі можна щомісяця, щокварталу або навіть раз на рік. При цьому величину платежів вкладник обирає сам (не менш ніж 10 % мінімальної заробітної плати на місяць).

В Україні забезпечене безумовне право власності учасника НПФ на пенсійні заощадження. З моменту зарахування внеску на індивідуальний пенсійний рахунок учасника гроші стають його власністю. Ніхто інший не вправі розпоряджатися ними. Важливою особливістю недержавних пенсійних фондів в Україні є те, що якщо учасник незадоволений роботою фонду, то він має право в будь-який момент перевести свої накопичення до іншого фонду, який, на його думку, працює більш успішно.

Після закінчення періоду накопичення учасник фонду може отримати пенсію в кілька способів [7]. Перший – одноразова виплата. Але всю суму отримати можна, лише якщо загальний розмір накопичень не перевищує встановлений законодавством максимум (зараз це 44 тис. грн). Крім того, одноразово накопичену суму можна отримати у разі критичного захворювання, інвалідності або виїзду на ПМЖ. Відповідно до чинного законодавства, одержувачу пенсійної виплати доведеться сплатити державі податок обсягом 15 % від отриманої суми.

Другий, найпопулярніший, варіант – пенсійні виплати протягом зазначеного в договорі часу (не менш ніж 10 років). Щоправда, отримувати пенсію можна тільки з певного віку: ± 10 років від установленого державою пен-

сійного віку. Якщо учасник НПФ не дожив до закінчення виплат. Усю суму заощаджень успадковують родичі, які можуть або отримати одразу всю суму на руки, або перевести накопичення на свій пенсійний рахунок.

Третій варіант – так звана довічна пенсія. Для цього вкладникові потрібно накопичені кошти перевести в страхову компанію, укласти з нею договір страхування довічної пенсії та отримувати виплати до самої смерті. Щоправда, при переведенні коштів із НПФ у СК клієнт має сплатити прибутковий податок. Станом на 30 червня 2010 р. на українському ринку працювало 107 недержавних пенсійних фондів. Понад 50 із них – відкриті, тобто доступні широкому колу вкладників [4].

Найпопулярнішими серед населення є такі НПФ:

- "Соціальний стандарт" – сума пенсійних внесків 858 тис. грн, кількість вкладників 1825 осіб;
- "Україна" – сума пенсійних внесків 690,59 тис. грн, кількість вкладників 4645 осіб;
- "Перший національний відкритий пенсійний фонд" – сума пенсійних внесків 473,2 тис. грн, кількість вкладників 12730 осіб;
- "Європа" – сума пенсійних внесків 187,82 тис. грн, кількість вкладників 8817 осіб [6].

Незважаючи на кризову економічну ситуацію, недержавні пенсійні фонди працюють досить ефективно. Так, у кризовому 2008 р. НПФ заробили 18,7 млн грн, у 2009 р. – 149 млн грн, а за 6 місяців 2010 р. інвестиційний прибуток фондів сягнув 86,1 млн грн. Велике значення мав той факт, що масового відпливу коштів з НПФ навіть у період кризи не було, понад те, чинні клієнти продовжували платити внески, хоча й у менших обсягах. У середині року управляючі фондами більш ніж 40 % коштів зберігали в банках (5,9 % коштів – на поточних рахунках, 39,8 % – на депозитах), ще 13,7 % – у державних цінних паперах (ОВДП). На високоризикові інвестиційні інструменти припадало менш ніж 10 % коштів [4].

Позитивним явищем є поступова концентрація ринку НПФ. Кількість фондів, у яких вартість активів вже перевищує 10 млн грн, зросла за звітний період на 20 %. Сума активів десяти найбільших фондів за останнє півріччя збільшилась на 78,3 % і становить 378,2 млн грн, або 78,7 % від вартості активів усіх недержавних пенсійних фондів [2]. За вартістю чистих активів першу трійку лідерів серед НПФ становлять: Національний банк України – 362,5 млн грн; "Перший національний відкритий пенсійний фонд" – 128,34 млн грн; НПФ Незалежної галузевої профспілки енергетиків України – 66,17 млн грн.

Враховуючи, що діюча модель пенсійного забезпечення розглядає пенсійний фонд як юридичну особу, яка не має ні власного апарату, ні функцій, велике значення у їхній діяльності має інфраструктура, яка призначена забезпечувати роботу недержавних пенсійних фондів. До неї належать адміністратори, компанії з управління активами, банки-зберігачі [1]. Динаміка створення інфраструктури НПФ сьогодні загалом відповідає динаміці розвитку недержавних пенсійних фондів. Кількість адміністраторів, які отримали ліцензію з адміністрування недержавних пенсійних фондів, за останнє півро-

ку не змінилася і становить 40, з яких 19 обслуговують більше ніж один недержавний пенсійний фонд, що є нормальним явищем у системі НПЗ.

Кількість компаній з управління активами, які мають ліцензію на управління активами НПФ, зросла за звітний період на 14,9 % і становить 393, з яких 53 вже мають договори на обслуговування активів НПФ. Кількість банків-зберігачів збільшилась до 116, з них уклали договори на обслуговування НПФ 36 зберігачів [6]. Про збільшення рівня довіри населення до системи недержавного пенсійного забезпечення свідчить зростання кількості учасників. Темпи росту кількості учасників НПФ за півроку збільшилися на 53,7 %, а їх кількість – від 278,7 до 428,3 тис. осіб.

Як і в попередні роки, серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 40 до 55 років – 41,2 % (2007 р. – 44,2 %, 2008 р. – 43 %, 2009 р. – 41,9 %). Разом з тим, слід відзначити зростання частки вікової групи старше 55 років – 15 % (9,3 % у 2009 році) та зменшення частки учасників НПФ віком до 25 років – 10,9 % (8 % у 2007 р., 14 % – у 2008 р., 15,1 % – у 2009 р.). Загалом структура учасників за віковою ознакою в основному відображає структуру за віком працівників на підприємствах, які виступають засновниками та вкладниками пенсійних фондів (рис. 1) [4].

Найбільша кількість учасників пенсійних фондів зосереджена сьогодні у відкритих НПФ (382,6 тис. осіб, або 89,3 % від загальної кількості учасників). Найменша кількість учасників зосереджена в професійних НПФ (22,5 тис. осіб, або 5,3 %). Така тенденція пов'язана з більшою гнучкістю відкритих фондів для учасника щодо можливості входу і виходу з цих фондів. Аналіз укладених адміністраторами недержавних пенсійних фондів контрактів з вкладниками свідчить про їх збільшення за півроку 2010 р. на 8,6 %, проте загальна кількість українців-вкладників у НПФ не перевищує 1 % [4].

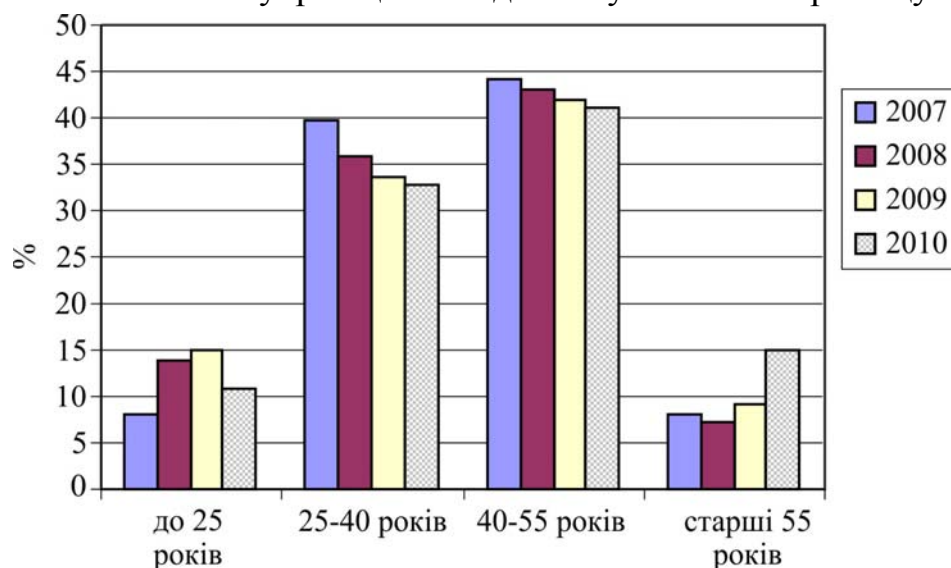

Рис. 1. Структура вікових груп учасників НПФ у 2007-2010 рр., %

Проте, незважаючи на позитивну динаміку розвитку НПЗ, у цій сфері все ж залишається багато проблем. Насамперед, це нестача фінансових інструментів, в які прибутково можна інвестувати накопичені в недержавному пенсійному фонді кошти. А тому, найефективнішим та найшвидшим способом нормалізувати ситуацію на ринку НПФ буде реалізувати накопичу-

вальный рівень через недержавні фонди. Тим більше, що Уряд і державні органи, наприклад Мінпраці і Пенсійний фонд, підтримують цю ідею. Такий захід дасть змогу сформувати клас сильних внутрішніх інституціональних інвесторів. Без цього всі дії будуть носити половинчастий характер і не сприятимуть поліпшенню ситуації. Більше того, Україна постійно буде залежати від іноземних інвестицій замість того, щоб скористатися внутрішніми інвестиційними ресурсами.

Висновки. Недержавний пенсійний фонд є приватно фінансованим і керованим кредитно-фінансовим закладом, що накопичує пенсійні заощадження громадян, інвестує їх впродовж тривалого терміну, і здійснює платежі або впродовж визначеного терміну, або довічно після виходу на пенсію. Істотним аспектом пенсії є довгострокові платежі після виходу на пенсію.

Метою регулювання системи недержавних пенсій має бути установлення і захист прав учасників пенсійної програми (а після їхньої смерті – їхніх правонаступників) на отримання пенсії. Зважаючи на всі розглянуті вище фактори, потрібно створити регулятивну структуру, яка б гарантувала:

- справедливе забезпечення для всіх учасників пенсійної програми;
- простий для розуміння опис пенсійних схем і структури фонду;
- розважливе інвестування активів фонду і заборону вкладень між сторонами, зв'язаними діловими або родинними стосунками;
- відкритий і прозорий бухгалтерський облік.

Недержавне або приватне пенсійне забезпечення може становити важливу частину реформи загальнодержавної пенсійної системи України. За умови ефективної організації, прибуткового інвестування, забезпечення надійності і належного регулювання, воно сприятиме підвищенню доходів пенсіонерів.

Література

1. Бахмач А. Недержавні пенсійні фонди: статистика, перспективи / А. Бахмач // Вісник ПФУ. – 2008. – № 9. – С. 14-15.
2. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 9 липня 2003 р.
3. Лузгіна Л. Недержавні пенсійні фонди: чи є майбутнє? / Л. Лузгіна // Вісник ПФУ. – 2009. – № 3. – С. 18-19.
4. Руденко В. Неповний пенсіон / В. Руденко // Контракти. – 2010. – № 45. – С. 24-26.
5. Сальнікова Т. Недержавна пенсія – головне надійність / Т. Сальнікова // Вісник ПФУ. – 2008. – № 6. – С. 20-21.
6. Струк О. Перехідний вік / О. Струк // Контракти. – 2010. – № 45. – С. 17-18.
7. Харитонova Н. Недержавне пенсійне страхування працівників / Н. Харитонova // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 39. – С. 14-17.

Мыськив Г.В., Шевченко Н.В. Особенности негосударственного пенсионного обеспечения в Украине

Исследованы главные направления развития негосударственного пенсионного обеспечения в современных экономических условиях Украины. Рассмотрены особенности функционирования, динамика количества негосударственных пенсионных фондов (НПФ) и основные показатели их деятельности. Определены перспективы их развития в Украине.

Ключевые слова: пенсия, пенсионное обеспечение, негосударственный пенсионный фонд, пенсионный возраст.

Mys'kiv G.V., Shevchenko N.V. The special features of non-state pension maintenance in Ukraine

This article is about the development of non-state pension maintenance in Ukraine. The author analyzed activity of pension non-state fund and determined necessity to introduction such kind of pension maintenance. Also author proposed different ways to improve them in Ukraine.

Keywords: pension maintenance, pension non-state fund, pension age.

УДК 330.142.211.4

**Доц. О.В. Мукан, канд. екон. наук;
студ. О.І. Дума – НУ "Львівська політехніка"**

**ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ
АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ**

Охарактеризовано законодавчі аспекти амортизаційної політики підприємства. Проаналізовано сутність категорії "амортизація" за чинним Податковим кодексом України. Розглянуто особливості визначення та нарахування амортизації відповідно до чинного Податкового кодексу України. Встановлено взаємозв'язки нормативно-правових актів та норм окремих законів в аспекті правового регулювання амортизації. Окреслено можливі наслідки впровадження новітніх норм Податкового кодексу України щодо амортизації. Визначено переваги та недоліки нововведень.

Ключові слова: амортизація, Податковий кодекс України, методи амортизації, норми амортизації.

Постановка проблеми. Економічні умови функціонування суб'єктів господарювання, державні нормативні та законодавчі акти формують засади амортизаційної політики кожного окремого підприємства. Складниками амортизаційної політики є: визначення, групування та оцінювання основних засобів, вартість яких амортизується; методи, норми і порядок нарахування амортизації; порядок акумулювання амортизаційних нарахувань та сфери їх використання. Дослідження та аналізування законодавчих змін щодо елементів амортизаційної політики підприємств є важливим і актуальним питанням. Зміни законодавчого податкового регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності спричинили потужний шквал критичних зауважень. Здебільшого незадоволення суб'єктів підприємництва стосуються податків і податкового навантаження для малого та середнього бізнесу, проте варто зазначити, що чимало змін відбулося і в правовому регулюванні амортизаційної політики підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Амортизація завжди була дискусійною категорією і її дослідження ніколи не втрачало актуальності. Проблематику сутності та реформування амортизаційної політики підприємств відображено в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед них: А. Армуцці, Л. Бабиц, Н. Бабяк, В. Баранов, П. Безруких, В. Бойко, М. Борисенко, В. Будавей, Ф. Бутинець, М. Ван-Бред, В. Козак, О. Кузьмін, М. Крупка, Л. Лозовський, П. Павлов, Д. Палтерович, М. Пушкар, Ю. Стадницький, А. Чухно, С. Шульман, І. Яремко та інші [1-5]. Не зважаючи на значну кількість праць щодо амортизаційної політики підприємств, прийняття в 2010 р. Податкового кодексу України зумовило необхідність ґрунтовно опрацювати новаторства, що стосуються амортизації.